

COMPOUND FAMILY NAMES IN THE TOPONIMY FROM OLTENIA AND MUNTENIA

Iustina Burci

Scientific Researcher II, PhD, "C.S. Nicolăescu-Plopșor" Scientific Research Institute, Romanian Academy, Craiova

Abstract: In onomastics, there are certain universalities, similar features – from the structural and functional point of view – met in several languages. Such a “common place” is presented by the compound antroponyms, whose process of formation is an intensive one, in the idioms (Russian, German, Greek etc.) that use as means for the enriching of the lexis, the compounding, and weakly represented in the languages that lack the morphology (Chinese etc.). The above mentioned method is not characteristic for Romania either, using derivation instead, but, nevertheless, it developed a proper system of compounding, similar to the general pattern, yet conditioned by the national specificity.

By consulting two toponymic dictionaries – those from Oltenia and Muntenia – we intended, for the present paper, to analyse the compound antroponyms that are nowadays part of the inventory that encompasses the names of places. Even if they represent a less numerous category in the inventory of the Romanian toponimy, these names are not less important than others; they have to be regarded as onomastic micro-patterns, but also as an expression of the subjective relation between the members of a small community.

The aspects considered in our research have been:

- a) *the frequency of the compound antroponyms inside the pattern;*
- b) *the method of writing (different according to the way in which the people who bear the names or the local authorities registered them in documents);*
- c) *structure (mainly based on relation of subordination);*
- d) *the etymology (the establishing of the status of antroponym or toponym inside the toponymic construction).*

Keywords: toponimy, compound antroponyms, transfer, expressivity, structure.

Toponimia românească cuprinde – cu toate că suntem „obișnuiți să vedem în numele date localităților, apelor, munților sau altor forme de relief, o semnificație obiectivă sprijinită pe o realitate materială sau susținută de fapte istorico-sociale concrete, controlabile, deci o semnificație detașată de impresia noastră subiectivă”¹ –, un număr considerabil de denumiri care poartă amprenta implicării subiective a spiritului uman, mereu predispus, prin natura sa intrinsecă, spre asociativ și imaginativ, în stabilirea unor nume, cu deosebire a acelor situații în perimetrul de confort al denominatorilor: satul.

Ceea ce „inspiră” în alegerea denumirilor este, în primul rând, aspectul exterior al topo-obiectului, condiționat însă de modul particular, la fel de important, în care oamenii se raportează la acesta; la nivel lexical, din acest melanj rezultă cel mai adesea numele metaforice, unele mustind de imaginație, pe de o parte, dar și de pragmatism, pe de alta, îndeplinindu-și funcția pentru care au fost, de fapt, create: aceea de jaloane menite să orienteze topografic viața comunității.

Apetența pentru comparație a creatorilor de nume a făcut ca toponimia locală să devină o proiecție a microuniversului casnic (în centrul căruia se află, bineînțeles, omul); ea a fost înțesată cu denumiri care reconstituie (nominal) *in extenso* atât portretul fizic și psihologic uman, cât și obiectele² sau ființele de care omul se folosește sau în preajma cărora trăiește.

Astfel, prin analogie, toponimele au primit nume, precum: *Ciungu* (deal în satul Sărbătoarea-Dj; provenit de la entopicul *ciung* „creastă de deal fără vârfuri și piscuri”), *Disagi* (coastă de deal în comuna Malu Mare-Dj; locul este format din două coaste abrupte, atârinate ca niște *disagi*), *Genunchiu Calului* (loc în satul Cheia-VI; provine de la entopicul *genunchi* „pietre mici, rotunde” plus determinantul antroponimic *Calu*), *Harțagu* (pârâu în comuna Gura Teghii-Bz; etimologia lui ne trimite la apelativul *harțag* „pornire spre ceartă, gâlceavă”), *Plângerea* (pârâu în comuna Bumbesti-Pițic-Gj; provine din *plângere*, în accepție figurată), *Polonicu* (vale în satul Severinești-Mh; forma amintește de cea a cunoscutei ustensile de bucătărie), *Pufoaica* (teren arabil în satul Pârâienii-VI; provine din adjectivul *pufos*, cu sensul de „afânat”), *Rinichii lui Teacă* (piscuri localizate în județul Argeș; denumirea este alcătuită din entopicul *rinichi* determinat antroponimic), *Sacii cu Lână* (stânci în comuna Costești-VI; forma lor amintește de aceea a unor saci cu

¹ Vasile Ioniță, *Nume de locuri din Banat, Timișoara, Editura Facla, 1982, p. 68.*

² *Dar și situațiile factuale determinate de condiții independente de voința umană.*

lână), *Scara Mâței* (poteci în satele Gornovița și Tismana-Gj; ni se sugerează un urcuș periculos sau sinuos), *Scărișoara* (teren abrupt cu trepte, aflat în satul Aniniș-Gj și numele unui munte – cu înfățișare similară – în comuna Lerești-Ag) etc.

Sunt doar câteva exemple, un număr infim dacă avem în vedere inventarul luxuriant al denumirilor cu încărcătură expresivă întâlnite în toponimie. Însă, pline de expresivitate nu sunt doar acestea, ci și numele de locuri care includ antroponime³, cândva porecle caracterizatoare; chiar dacă nu au fost create cu mijloacele toponimiei, ci prin *conversie interonimică*⁴ și se presupune că sunt deja golite de sens⁵ în noua lor funcție (cea toponimică), totuși, (ne)concordanța dintre o persoană (din punct de vedere fizic, psihic, comportamental etc.) și imaginea pe care cei din jur au avut-o despre ea se simte (la nivel emoțional) și se vede (la nivel denominativ) chiar și în acest stadiu. Astfel, putem întrezări, sub „carapacea” demult pietrificată a unor toponime⁶ – *Balta lu Buzuloiu* (Gj), *Coasta lu Blegu* (VI), *Coasta lu Gușatu* (Gj), *Dealul Surcilă* (VI), *Drumu Cocoșăncii* (Db), *Drumu lu Pișău* (Ph), *Găvanu lu Mâniosu* (Tr), *Via lui Luță Filip Râiosu* (Gj), *Mahalaua ale Cloanță* (Dj), *Măgura lu Risipitu* (Ot), *Mlaștina lu Înghesuitu* (Gr), *Moara Cutcudache* (Mh), *Pantoafa* (Gj), *Pădurea Farfuroaia* (Ot), *Pădurea lu Treanță* (Mh), *Piscu lu Pacoste* (Gj), *Podu lu Plesnitu* (Dj), *Podu lu Tiugă* (VI), *Poiana lu Burduf* (Gj), *Puțu lu Fiorosu* (Cl), *Puțu lu Mierosu* (Br), *Puțu lu Moș Nădrag* (Gr), *Râpa Nespălatului* (Gj), *Stâna lu Jumărică* (Bz), *Ulița lu Săsâială* (Ot), *Ulițalu Nespălatu* (Dj), *Ulița lu Tămbălău* (Gj), *Ulmu lu Țanțagoi* (Dj), *Valea lu Șchiopârlan* (Gj), *Valea lui Țuică* (Dj) etc. –, satira și ironia denominatorilor populari față de posesorii poreclelor.

Porecla a avut (și are⁷) capacitatea de a îngloba în ansamblul diversității sale semantice, în parametri optimi (întruniți de tripticul: existența unei particularități negative/pozitive sau a unui obiect/eveniment comparat, situație favorizantă, prezența observatorului-denominator), cuvinte monomembre aparținând celor mai diferite domenii

³ În lucrarea *101 nume de locuri* (București, Editura Humanitas, 2015), Ion Toma arăta că „numele de persoane sunt implicate în formarea numelor de locuri într-o măsură importantă, mai mult decât sunt numele de locuri implicate în formarea antroponimelor” (p. 30).

⁴ *Ibidem*, p. 64.

⁵ *Lucru care se întâmplă încă din faza trecerii lor la ipostaza de antroponime, care nu se mai referă la un individ anume.*

⁶ *Selectate din Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO) (coordonator prof. univ. dr. Gh. Bolocan), vol. I (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993 și urm.; Dicționarul toponimic al României. Muntenia (DTRM) (coordonator prof. univ. dr. Nicolae Saramandu), I (A-B), București, Editura Academiei Române, 2005 și urm. Vom menține în articolul nostru, pentru conformitate, abrevierile cu care au operat dicționarele indicate.*

⁷ *Cu mențiunea că în momentul de față porecla rămâne la stadiul de poreclă.*

lexicale, dar și structuri compozite, un fel de descrieri (fizice ori psihice) concentrate ale „proprietarilor” lor.

Asupra acestora⁸ din urmă, mai exact a modului în care ele se reflectă astăzi în toponimie, ne vom opri în paginile următoare. Redusă ca volum⁹, informația ne dezvăluie, prin compensație, disponibilități expresive sporite ale numelor compuse, care păstrează, în plus, și transparența relațiilor¹⁰ interne. Materialul de lucru ne-a fost oferit de cele două dicționare toponimice deja citate: cel al Olteniei și cel al Munteniei.

O primă remarcă pe care o putem face este aceea că „viața” mării majorității a numelor pe care le avem în vedere se derulează, de obicei, între granițele înguste ale satului. Din acest motiv, cele mai multe dintre ele apar însoțite de entopice (*baltă, cot, drum, fântână, măgură, pârâu, vale* etc.), care desemnează tipul obiectului denumit la data la care toponimul a luat naștere, de prepoziții (*la, pe, pi la*) care fixează locul (*La Barbăroșie*) sau traseul (*Pi la Țară Lungă*), ori de ambele (*Fântâna de la Pui de Maică*). Raportul stabilit între membrii compusului este, cu unele excepții, cel de posesie, realizat proclitic (*Cotu lu Barbă Lată, Drumu lu Cap de Fier*) sau enclitic (*Lotu Catăcalului, Pivnița Botgroșilor, Râpa Bouroșului*). Într-un singur caz, în materialul analizat, articolul posesiv i-a fost alipit numelui de botez¹¹, nu celui de familie: *Puțu Radului Cal Negru*.

Iată însă și care este lista numelor de locuri (simple sau analitice) din a căror componență fac parte antroponime compuse (acestora le vom atașa inclusiv localizarea, pentru o mai bună „vizualizare” a lor în teritoriu). De asemenea, trebuie să menționăm faptul că pentru a avea imaginea lor cât mai clară, am aranjat toponimele în ordine

⁸ În lucrarea, *Antroponimie în diacronie. Privire specială asupra Iașului, Craiova, Editura MJM, 2001* am analizat numele de familie compuse din zona Iașului (așa cum au fost ele înregistrate în *Catagrafia Moldovei de la 1772-1773 și 1774*), iar în articolul *Antroponime compuse*, în: „*Studii și cercetări de onomastică*” (SCO), nr. 5, Craiova, Editura Universitaria, 2000, pp. 187-195, am lărgit discuția asupra patronimelor compuse, vechi și actuale, precum și asupra numelor de botez plurimembre.

⁹ *Limbii române nu îi este proprie compunerea ca mijloc de formare a cuvintelor noi, iar acest lucru se reflectă, fără doar și poate, și în inventarul antroponimic românesc, îmbogățit în special prin derivare.*

¹⁰ N. V. Podolskaja arăta că antroponimele compuse nu pierd, în timp, motivația îmbinării bazelor (lucru care nu se întâmplă în cazul toponimelor); indiferent de vechimea celor dintâi, „mobilul” care a dus la apariția lor este explicit (*Problemi onomasticeskogo slovoobrazovanija (k postanovke voprosi)*, în: „*Voprosi jazikoznanija*”, nr. 3, Moskova, 1990, p. 47).

¹¹ În formulă completă, [prenume + patronim], am întâlnit doar câteva exemple: *Fântâna lu Stăvărache Ară-Rău, Moșia Mișu Botgros, Partea Manei Bou-Roșu, În Valea lui Radu Bunăcale, Fântâna lu Costandin Chele-Lungă, Odaia lu Hagi Mehmet Față Lungă, Fântâna lu Brat Paterău, Puțu lu Ion Roadeoală*.

alfabetică inversă, adică în funcție de elementul secund¹² – antroponimul, după cum urmează:

- Ară-Rău (Fântâna lu Stăvărache)* [s. Comoara c. Drăgănești-Vlașca-Tr];
Ardeo (Vâlceaulu) [s.c. Pleșoiu-Ot];
Bagioală (Părulu) [s. Chintești c. Bobicești-Ot];
Bangata (Puțu lu) [s. Pelinu c. Dor Mărunt-II];
Barba de Aramă [s. Trivalea-Moșteni-Tr];
Barba Lată [s. Sărățeni c. Balaciu-II];
Barbă Albă [s.c. Desa, s.c. Poiana Mare-Dj]; ~ (*Balta*) [s.c. Poiana Mare-Dj]; ~ (*Grindu*) [s.c. Desa-Dj]; ~ (*Pădurea din*) [c. Poiana Mare-Dj]; ~ (*Pădurea*) [s.c. Poiana Mare-Dj];
Barbă Lată [s.c. Gogoșu-Mh; or. Horezu-VI]; ~ *Barbă Lată (Cotu lu)* [s.c. Valea Stanciului-Dj]; ~ (*La Crucea lu*) [s.c. Gălbinași-Bz];
Barbălată (Conacu lu) [s. Burila Mică c. Gogoșu-Mh]; ~ (*Podișu lui Ion*) [s.c. Aluniș-Ph];
Barbă-Lată (Valealu) [or. Horezu-VI];
Barb-Lată (Vâlceaulu) [s. Almăjel or. Filiași-Dj];
Barbă Neagră (Cracu lu) [s.c. Breznița-Ocol-Mh]; ~ (*La*) [s.c. Galbenu-Br]; ~ (*Movila lui*) [s.c. Robeasca-Bz];
Barbă Roșie (La) [s. Poienari c. Poienarii de Argeș-Ag];
Barbărasă (Măgura lu) [s. Ghidici c. Piscu Mare-Ot];
Bărbăras [s.c. Hinova-Mh];
Bardă Mândră (La) [s. Bâlta or. Filiași-Dj];
Beasăoaie (Vâlceaulu) [s.c. Morunglav-Ot]; ~ (*Vialu*) [s.c. Morunglav-Ot];
Belevacă (La) [s.c. Albești-II];
Belivacă [mahala și biserică m. Craiova-Dj]; ~ [pădure s. Linia c. Budești-VI]; ~ (*Fântâna lu*) [s.c. Vișina-Ot]; ~ (*Poiana lu*) [s. Beloț c. Sopot-Dj]; ~ (*Ulițalu*) [s. Schinteiești c. Izvoru Bârzii-Mh];
Boimorți (La) [s. Nehoiaș c. Nehoiu-Bz];
Botgros (Cotu lu) [s. Cârciu c. Văgiulești-Gj]; ~ (*Moșia Mișu*) [s. Cârciu c. Văgiulești-Gj];

¹² Cu excepția celor câtorva cazuri în care toponimul este format doar din numele de familie. Vom avea situații când același nume ocupă poziții succesive în lista noastră. Faptul se datorează variantelor multiple sub care a fost înregistrat.

- Bou Roșu (Râpa)* [c Filipeștii de Pădure-Ph];
Bou-Roșu (Partea Manei) [s.c. Jegălia-II];
Bouroșului (Râpa) [loc m. Câmpina-Ph];
Buzerele (Movila lui) [s.c. Berteștii de Jos-Br];
Bunăcale (În Valea lui Radu) [s.c. Ghimpați-Gr];
Cacăfoc (Dealul lui) [s. Stignița c. Poroina Mare-Mh];
Cacă-Iapa [s.c. Cernătești-Bz];
Cacămeiu [s.c. Grădiștea-Cl];
Cacăoală (Linia lu) [s.c. Grădinari-Gr];
Căciulă Grasă (La Lacu lui) [s.c. Băbăița-Tr];
Cal Negru (Puțu Radului) [s.c. Poienarii Burchii-Ph];
Cal-Alb [s. Băiești c. Cernătești, s. Cărpiniștea c. Beceni-Bz];
Capalb (Linia lu) [s.c. Lița-Tr];
Cap Alb (Iagodu lu) [s. Peri c. Husnicioara-Mh];
Cap de Fier (Drumu lu) [s. Finta Mare c. Finta-Db]; ~ (*Grindu*) [s. Dunăreni c. Goicea-Dj];
Cap dă Urs [s.c. Chirnogi-Cl];
Caproș (La) [s.c. Florești-Ph];
Cap Roșu [c. Florești-Ph];
Catacalu [s.c. Smeeni-Bz];
Catacalului (Lotu) [s.c. Stoieniști-Br];
Cătăcalu [s.c. Smeieni, s. Maxenu c. Țintești-Bz];
Cătă-n Sus (Plopii lui) [s.c. Făcăieni-II];
Căcărău (Pârâu) [s.c. Hulubești-Db];
Chele-Lungă (Fântâna lu Costandin) [s.c. Vădeni-Br];
Chică Lungă (Priporu lu) [s. Valea Mare c. Runci-Gj];
Cinci Bani (Fântâna lu) [s.c. Giubega-Dj];
Cioară Moartă (Fântâna lu) [s. Plosca c. Bistreț-Dj];
Coace Boabe [s.c. Brănești-Gj]; ~ (*Pisculu*) [s. Capul Dealului și Gilort c. Brănești-Gj];
Coarne Mari (Fântâna) [s.c. Cervenii-Tr]; ~(*Linia lu*) [s. Cervenii-Tr];
Cur Sus [sat c. Hotarele-Gr];
Cur de Câine [sat c. Râmnicelu-Bz];

- Dinte Negru (Lacu)* [s.c. Seaca-Tr];
Domnului de Rouă (Șoseaua) [s. Marcea c. Ionești-VI];
Față Lungă (Odaia lui Hagi Mehmet) [m. Brăila-Br];
Frige Câine [s.c. Blejești-Tr; s.c. Budești-VI]; ~ (*La*) [m. Ploiești-Ph];
Frunte Lată (Conacu lu) [s. Busu c. Grecești-Dj]; ~ (*Puțu lu*) [s.c. Brădeanu-Bz]; ~ (*Sălciile lui*) [s.c. Brădeanu-Bz];
Frunză Verde (s. Poiana c. Ciulnița-If); ~ (*Pârâu lu*) [s. Dealu Obejdeanului c. Morărești-Ag];
Fuge Bine (Dosu lu) [s. Cerneți c. Șimian-Mh]; ~ (*Valea lui*) [vale-Gj].
Gură Gata (Lacu lu) [s.c. Siliștea-Tr];
Gheațărețe (Fântâna lu) [s. Călinești c. Mischii-Dj];
Gruți Lung (Dealu lu) [s. Cârșteni c. Călinești, s. Turburea c. Corbeni-Ag];
Gurlup [s. Bengești c. Bengești-Ciocadia-Dj];
Încurcă-Lume (Hanu lu) [s. Mislea c. Corabia-Db];
Jugă Urșii (Casa) [m. Buzău-Bz];
Leagăoaie (Puțu lu) [s. Valea Roșie c. Mitreni-Cl];
Limbă Lată (Locu lu) [s. Runcu Mare c. Grădinari-Ot]; ~ (*Puțu lu*) [s. Inotești c. Colceag-Ph]; ~ (*Casa lui*) [or. Titu-Db];
Maimăduc (Fântâna) [s.c. Mircea Vodă-Br];
Mălai Mare (Gârla lu) [s. Orlea Nouă c. Orlea-Ot];
Mălai Rău [s.c. Perișor-Dj]; ~ (*Cișmeaua de la*) [s.c. Perișor-Dj]; ~ (*Poiana Lacului lu*) [s. Mărăcinele c. Perișor-Dj]; ~ (*Valealu*) [s.c. Giubega-Dj];
Mămăliguță Nefiartă (Dealu lu) [s. Sfârcea c. Braloștița-Dj];
Mațe Arse [s. Iazu c. Scânteia-II];
Mațe Negre [s.c. Chirnoși-Cl];
Mațe goale (La alde) [s.c. Călmățui de Sus-Tr];
Mei Roșu (Puțu lui) [s.c. Plătărești-Cl]; ~ (*Vâlcea*) [s. Horezu c. Dobrețu-Ot];
Mei roșu (Plopu lui) [s. Frunzaru c. Sprâncenata-Ot];
Ochi Albi (Măgura lu) [s. Obârșia Veche c. Obârșia-Ot];
Ochialbi (Valea) [s. c. Vădăstrița-Ot];
Pâine Caldă (Pădurea lu) [s. Hotărani c. Roșiile-VI];
Papă Tot (Găldău lu) [s. Sărata c. Călărași-Dj];
Pârliapă (Lacu lu) [s. Cucuieți c. Scioaștea-Tr];

- Pate Rău* [s.c. Dumitrești-Vr];
Paterău (Fântâna lui Brat) [s. Pleșa c. Bumbști-Jiu-Gj];
Pate-Rău [s. Sâmbotin c. Schela-Gj]; ~ (*Bradu*) [s.c. Bumbști-Jiu-Gj];
Patru-Frați [s.c. Dăbuleni-Dj];
Pâle-Pâle (Fântâna lu) [s.c. Unirea-Dj];
Perde-Vară (Vâlceaualu) [s.c. Corlățel-Mh]; ~(*Vialu*) [s.c. Corlățel-Mh];
Pește Rău (Lacu lu) [s. Ștefeni c. Mereni-Tr];
Picior-de-Porc (Casa lu) [s. Albești c. Smeieni-Bz];
Picior-Gros (Grindu lu) [s. Orlea Nouă c. Orlea-Ot];
Piele-Lungă (Pădurea) [s.c. Ceptura-Ph];
Pierde Vară (Locu a lu) [s.c. Corlățel-Mh]; ~ (*Puțu lu*) [s. Gruiu c. Budești-Cl];
Pierde-Vară (Coada lu) [s. Criva c. Vârvoru de Jos-Dj]; ~ (*Nucii lu*) [s.c. Corlățel-Mh];
Piripui (Dealul lu) [s. Poiana c. Ciuperceni-Tr];
Piscu Lung (Poiana lu) [s. Peșteana-Vulcan c. Ciuperceni-Gj];
Plânge Banu [s.c. Stăncuța-Br];
Puică Chioară (Aria lu) [s.c. Ulmu-Br];
Pui de Lup (Fântâna lu) [s.c. Maglavit-Dj];
Pui de Maică (Fântâna de la) [s.c. Vela-Sj];
Pui-Fript (Moara lu) [s.c. Glodeanu Sărat-Bz];
Pungerău [s. Țibănești c. Tufești-Br];
Pupă Lapte (Drumu lui) [s.c. Călmățuiiu-Tr]; ~ (*Drumu Vechi al lui*) [s.c. Călmățuiiu-Tr]; ~(*Ulițalu*) [s. Ungureni c. Ghercești-Dj];
Pupălapte (Izvoru lu) [s. Vrata c. Gârla Mare-Mh];
Pupă-Lapte (Vâlceaualu) [s. Leotești c. Morunglav-Ot]; ~(*Vialu*) [s. Leotești c. Morunglav-Ot];
Pute Rău (La) [s.c. Chiojdeanca-Ph];
Roade Deal (Fântâna lu) [s.c. Vela-Dj];
Roadeoală (Puțu lu Ion) [s. Sărăteni c. Balaciu-Il];
Rupedial (Pe Dealul lu) [s. Urlui c. Bogdana-Tr];
Sete Bună (La) [m. Ploiești-Ph];
Șapte Boi (Pădurea lu) [s. Palanga c. Popești-Ag]; ~ (*Fântâna lu*) [s.c. Cetate-Dj];
Stâncale (Râpa lu) [s. Doftana c. Telega-Ph];

Strică Lemne [s. Odobeasca c. Poiana Cristei-Vr];
Țară Lungă (Pi la) [s. Găgeni c. Lădești-VI]; ~ (*Fântâna lu*) [s.c. Vlădila-Ot];
Trei Sferturi (Fântâna lu) [s.c. Giurgița-Dj];
Urmă Lup (La Poiana lu) [s. Croitori c. Uliești-Db];
Varză Acră (La Mitea) [s. Copăcelu c. Râureni-VI];
Vreme Rea (Fântâna lu) [s.c. Bustuchin-Gj];
Zamă Neagră (Podulu) [s. Cetățuia c. Vela-Dj];
Zeamă Neagră (Dealul lu) [s.c. Giurgița-Dj];
I Mai (Fântâna lu) [s.c. Vădastra-Ot].

Pe marginea materialului anterior putem face câteva observații care se referă la:

a) **Frecvență.** Cel mai utilizat antroponim compus s-a dovedit a fi *Barbă Lată*, întâlnit în componența a opt¹³ toponime distribuite în cinci județe: Buzău, Dolj, Mehedinți, Prahova, Vâlcea. Acesta este urmat, în ordine descrescătoare, de *Belivacă*, *Pierde Vară*, *Pupă Lapte* (șase), *Barbă Albă* (cinci), *Mălai Rău*, *Pateu Rău* (patru), *Barbă Neagră*, *Bou Roșu*, *Cătăcalu*, *Frunte Lată*, *Limbă Lată*, *Mei Roșu* (trei), *Barbărasă*, *Beasăoie*, *Botgros*, *Cap Alb*, *Cap de Fier*, *Cap Roșu*, *Coace Boabe*, *Coarne Mari*, *Frige Câine*, *Frunză Verde*, *Fuge Bine*, *Ochi Albi*, *Șapte Boi*, *Țară Lungă*, *Zeamă Neagră* (două). Restul numelor se bucură de individualitate totală, o dată pentru că fac parte dintr-un model el însuși periferic în onomastica românească, iar a doua oară pentru că sunt marginale în cadrul acestui model, prezența lor fiind redusă la granițele unui singur sat¹⁴.

b) **Grafie.** Antroponimele prezentate ne determină să facem observația că nu întotdeauna compusul ia naștere prin aglutinare (*Bangata*, *Barbărasă*, *Belivacă*, *Mei Roșu* etc.), ci și prin juxtapunerea termenilor (*Barbă-Lată*, *Barbă Roșie*, *Căciulă Grasă*, *Cal-Alb* etc.), fiind vorba, ca și în cazul limbii comune, de grade diferite de sudură morfosintactică a cuvintelor. De exemplu, pentru a întări faptul că avem de-a face cu o sintagmă, uneori, între părțile constitutive apare cratima: *Barbă-Lată*, *Cal-Alb*, *Pateu-Rău*, *Pierde-Vară* etc. Există însă situații în care unul și același antroponim a fost inscripționat în mai multe

¹³ Cifra include antroponimul standard și variantele sale grafice; la fel se întâmplă și în cazul celorlalte nume.

¹⁴ Chiar dacă în interiorul acestei așezări numele a migrat de la un obiect la altul: *Cacămeiu*, de pildă, apare numai în comuna Grădiștea din județul Călărași, dar ca denumire de sat, moșie și baltă.

feluri: *Barba Lată, Barbă Lată, Barbălată, Barbă-Lată, Barb-Lată*¹⁵. Considerăm că este vorba despre o problemă de grafie care are la bază fie modul particular în care „deținătorii” și-au ortografiat propriul numele, fie felul în care acesta a fost transcris în acte de către reprezentanții puterii administrative din perioada în care el a fost consemnat documentar (căci, trebuie să ținem cont de faptul că unele dintre aceste nume au un „stagi” considerabil în îndeplinirea funcției de toponim și, cu atât mai mult, în cea de antroponim). Norma ortografică – mijlocită de relațiile permanente ale individului cu autoritatea locală a impus deseori pronunțări și scrieri variate pentru același nume. Ca pe o problemă de opțiune de scriere putem trata și alternanța¹⁶ vocalică prezentă în numele *Belevacă* și *Belivacă*.

c) **Structură**. Modelul onomastic analitic urmează îndeaproape regulile de compunere ale construcțiilor din limba comună. În materialul pe care l-am avut la dispoziție, singurul raport înregistrat a fost cel de subordonare¹⁷, realizat schematic astfel:

– [substantiv + adjectiv]: *Barbă Albă, Barbă Lată, Barbă Neagră, Barbă Roșie, Barbărasă, Barbă Mândră, Boinegri, Boimorți, Botgros, Bou Roșu, Buzerele, Bunăcale, Căciulă Grasă, Cal Negru, Capalb, Cal-Alb, Caproș, Căcărău, Chele Lungă, Chică Lungă, Cioară Moartă, Coarne Mari, Dinte Negru, Față Lungă, Frunte Lată, Frunză Verde, Gheațarece, Grui Lung, Limbă Lată, Mălai Mare, Mălai Rău, Mămăliguță Nefiartă, Mațe Arse, Mațe Negre, Mațegoale, Mei Roșu, Ochi Albi, Pâine Caldă, Picior-Gros, Piele-Lungă, Piscu Lung, Puică Chioară, Pui-Fript, Sete Bună, Țară Lungă, Varză Acră, Vreme Rea, Zeamă Neagră;*

– [substantiv + prepoziție + substantiv]: *Barba de Aramă, Cap de Fier, Cap dă Urs, Cur de Câine, Domnului de Rouă, Picior-de-Porc, Pui de Lup, Pui de Maică;*

– [substantiv + adverb]: *Bangata, Gură Gata;*

¹⁵ Se remarcă, în ultimul exemplu, și apocopa sunetului *a*. Fenomenul este întâlnit și în cazul lui *Bărbăras* (apocopa lui *ă*) și *Caproș* (apocopa lui *u*), în timp ce, antroponimul *Pungerău* a pierdut (prin afereză) primele două sunete.

¹⁶ În timp ce, în *Zamă* vs. *Zeamă*, ori *Rupedial* este vorba despre limbaj popular.

¹⁷ Coordonarea apare în nume ai căror termeni fac parte din aceeași clasă: [substantiv + substantiv]: *Dorlelița, Felibrânză, Buzgurilă, Dealval* etc. sau [verb + verb]: *Calcatinge* (vezi nota 8). Formal, și în materialul de față există două antroponime – *Gurlup* și *Urmă Lup* – care se încadrează acestui tip de relație internă. Logica însă, ne spune că aici a vut loc elidarea prepoziției *de*.

- [verb + substantiv]: *Bagioală, Beasăoaie, Belivacă, Cacăfoc, Cacă Iapa, Cacă Meiu, Cacăoală, Catăcalu, Coace Boabe, Frige Căine, Încurcă-Lume, Jugă Urșii, Leagăoaie, Pârliapă, Pierde Vară, Plânge Banu, Pupă Lapte, Roade Deal, Roadeoală, Rupedial, Strică Lemne;*
- [verb + pronume]: *Ardeo;*
- [verb + prepoziție + substantiv]: *Stâncale;*
- [verb + adverb]: *Ară-Rău, Fuge Bine, Papă Tot, Pateu Rău, Pungerău, Pute Rău;*
- [verb + prepoziție + adverb]: *Cată-n Sus;*
- [numeral + substantiv]: *Cinci Bani, Șapte Boi, Patru-Frați, Trei Sferturi, I Mai;*
- [interjecție¹⁸ + substantiv]: *Piripui;*
- [adverb + pronume + verb]: *Maimăduc;*

După cum se poate observa, prima dintre structuri este și cea mai bogată. Dacă substantivele predominante sunt cele care se referă la părți ale corpului uman (*barbă, buze, cap, chică, dinte, față, frunte, limbă, mațe ochi* etc.), adjectivele utilizate vizează în special dimensiunea, culoarea și calitatea umană. O clasificare generală a calificativelor ar cuprinde următoarele poziții: 1. *lată și rău*, care apar fiecare în parte de câte 14 ori, 2. *alb/ă/i* – de zece ori, 3. *roșu/roșie* – de nouă ori, 4. *negru/neagră/negre* – de opt ori, 5. *lung/ă* – de șapte ori, 6. *gros și mare/i* – de trei ori, 7. *ras/ă, mort/moartă, bună, verde* – de două ori, 8. *rece, nefiert/nefiartă, arse, gol, cald, chioară, acru* – o singură dată.

Lista inițială a numelor de locuri poate fi îmbogățită cu încă trei denumiri cu structură distinctă: compunere și, ulterior, derivare. În primul caz, *Bărbărasia* (pădure în satul Cârjei comuna Hinova-Mh), derivarea a avut loc, se pare, în „ograda” toponimiei: numele personal *Barbărasă* a fost derivat cu sufixul *-ie*, după modelul *Moș* + sufixul *-ie* = *moșie*, semnificând apartinerea sau având sens colectiv¹⁹. Și celelalte două, *Gâtstrâmboica* (tarla în comuna Adunații-Copăceni-Gr) și *Pierdvărica* (loc în satul Tănăsești orașul Horezu-VI), au suferit procesul derivării, după părerea noastră, în aceeași sferă, toponimică, desemnând, ambele, un raport de posesie: tarlăua lui *Gâtstrâmb*, locul (proprietatea) lui *Pierde Vară*. Astfel de exemple sunt extrem de puține și în antroponimie. Deși, teoretic, poreclele și supranumele compuse pot forma nume noi prin

¹⁸ *Avem un singur exemplu format prin duplicarea unei interjecții: Fântâna lu Pâle-Pâle (s.c. Unirea-Dj).*

¹⁹ *Vezi DTRO, vol. 1.*

afixare²⁰, practic, acest lucru se întâmplă rar, acțiunea fiind mai des întâlnită la nivelul limbii comune (*burtăverzime, optzecist* etc.), acolo unde întâietatea le aparține sufixelor abstracte.

Li se alătură celor trei nume de locuri anterioare încă unul, numai că, de această dată nu mai este vorba despre derivare, ci vizată este categoria numărului. Porecele compuse sunt, după cum s-a putut observa deja, mărci individuale; într-o singură situație – *Pivnița Botgroșilor*²¹ (s.c. Văgiulești-Gj) – denumirea s-a extins pentru a-i cuprinde sub „umbrela” sa pe toți membrii familiei, cei care au în posesie construcția respectivă, și acest lucru se reflectă în numărul plural al antroponimului.

d) **Etimologie.** Majoritatea covârșitoare a toponimelor prezentate, fie că sunt simple, fie că sunt analitice au în componența lor antroponime compuse. Cu două excepții – *La Pute Rău* și *Valea Ochialbi* – în care compusul (*Pute Rău* și *Ochialbi*) îndeplinea deja funcția de toponim²² în momentul în care a luat naștere noul nume de loc. Astfel, cele două sunt formate din: prepoziția *la* + toponimul *Pute Rău* și entopicul *vale* + toponimul *Ochialbi*.

Concluzii. Dat fiind faptul că antroponimele compuse reprezintă o categorie foarte restrânsă în economia onomastică românească, prezența lor în rândul numelor de locuri se datorează, cel mai adesea, unui concurs de împrejurări extrem de favorabile: designatul s-a aflat²³, la un moment dat, în „vizorul” comunității, îndeplinind funcția de reper toponimic identificator. Astfel de nume pot „colora” în registru comic inventarul toponimic actual, fiind însă cât se poate de „serioase” dacă le privim și analizăm ca micromodel onomastic, pe de o parte, rezultat al reflexiei naturii umane obiective (cu defecte și calități) în oglinda subiectivă a conștiinței populare, pe de altă parte.

Bibliografie

²⁰ *Bărbălătescu, Cherdivăreanu, Măluspărțeanu, Mânfricel, Mânoricel, Țărlungeanu sunt exemplele pe care le cunoaștem până în prezent (vezi Iustina Burci, Antroponime compuse, în „Studii și cercetări de onomastică” – SCO, nr. 5, Craiova, Editura Universitaria, 2000, p. 192; Maria Mangra, Sufixul diminutival -el și rolul lui în formarea antroponimelor, în SCO, nr. 4, Craiova, Editura Universitaria, 1999, p. 334).*

²¹ *În limba comună, botgros reprezintă denumirea unei păsări mici, sedentare, „cu penele roșietice pe piept și brune pe restul corpului, cu ciocul conic, gros și tare” (<https://dexonline.ro/definitie/genera> – accesat la 12.04.2016), aceste ultime trăsături generându-i și numele; în construcția toponimică Pivnița Botgroșilor, elementul secund deține funcția de antroponim.*

²² *Vezi și DTRM, vol. 4 și DTRO, vol. 5.*

²³ *Din motive care priveau, de obicei, posesia unor obiecte cu relevanță în viața satului (baltă, drum, fântâna, pădurea, vale etc.) și mai rar ca puncte de orientare (Pi la Țară Lungă) ori puncte terminus (La Barbăroșie).*

1. Burci, Iustina, *Antroponimie în diacronie. Privire specială asupra Iaşului*, Craiova, Editura MJM, 2001.
2. Burci, Iustina, *Antroponime compuse*, în „Studii și cercetări de onomastică” (SCO), nr. 5, Craiova, Editura Universitaria, 2000, pp. 187-195.
3. *Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)* (coordonator prof. univ. dr. Gh. Bolocan), vol. I (A-B), Craiova, Editura Universitaria, 1993 și urm.
4. *Dicționarul toponimic al României. Muntenia (DTRM)* (coordonator prof. univ. dr. Nicolae Saramandu), 1 (A-B), București, Editura Academiei Române, 2005 și urm.
5. Ioniță, Vasile, *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, Editura Facla, 1982.
6. Mangra, Maria, *Sufixul diminutival -el și rolul lui în formarea antroponimelor*, în SCO, nr. 4, Craiova, Editura Universitaria, 1999.
7. Podolskaja, N. V., *Problemî onomasticeskogo slovoobrazovanija (k postanovke voprosî)*, în „Voprosî jazîkoznaniija”, nr. 3, Moskova, 1990.
8. Toma, Ion, *101 nume de locuri*, București, Editura Humanitas, 2015.

SURSE ONLINE

<https://dexonline.ro/definitie/genera>